

1364 maig 2 i 3

Ramon Oliba, de Llorts, Guillem Ricard, de Canillo, i Joan Torrens, de Pal, com a síndics i procuradors de les universitats de les parròquies de la vall d'Andorra, atesa la incompareixença dels veguers episcopal i comtal per celebrar cort, demanen, en presència de Joan Vila, Pere Arnau i Ramon Sança, vicaris perpetuus d'Ordino, la Massana i Andorra, i després d'haver-se personat a Andorra, Encamp, Canillo, Ordino i la Massana, apóstols reverencials per apel·lar al bisbe d'Urgell i al comte de Foix pels perjudicis que els ocasionen els oficials de la cúria judicial d'Andorra en no respectar els costums les Valls.

O.* Andorra la Vella, ANA/ASC, perg. núm. 4.609. Al dors: «La carta de les gens d'Andorra sobre [...] que foren [...] a la [...] d'Andorra sus los usos [...] tant de vialer quant [...] boscos et cominals seran donats per [...] Ramon Oliba, Guillem Ricard e Joan Torrent» (segle XV); «A[...] sobre alguns agreugements [...] sobre los comuns [...] largament» (segle XVI); «[...] e altres confirmades per los consenyors» (segle XVII); «Buidat al llibre a fol. 15 [E] (segle XVIII)». — **R.** Còpia del segle XVII: Andorra la Vella, ANA/ASC, *Liber in quo sunt inserta...*, fols. 15-21v.

a. VALLS I TABERNER, *Privilegis i Ordinacions*, apèndix 2, pàgs. 525-540. — **b.** BAIGES; FAGES, *Diplomatari*, doc. 57, pàgs. 151-159.

Noverint universi quod die secunda mensis madii, anno a nativitate Domini M^o CCC^o sexsagesimo quarto, indiccione secunda, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini, domini nostri Urbani, Dei gratia pape quinti, anno secundo, in presentia mei, notarii publici, et testium subscriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum, Raymundus Oliba, de Lorç, parrochie de Ordineu, Guillelmus Ricard, parrochie de Canylleu, et Iohannes Torens, de Pall, parrochie de la Maçana, vallium de Andorra, Urgellensis diocesis, sindici et procuratores ab universitatibus hominum et locorum parrochiarum dictarum Vallium una cum quibusdam aliis insolidum, constituti ad infrascripta et plura alia facienda, cum publico instrumento facto in parrochia de Andorra, die prima mensis madii, anno a nativitate, indictione et pontificatu quibus supra, clauso et subsignato manu mei, notarii publici infrascripti, de quo michi, notario, plena extitit facta fides per dictum procurationis sive sindicatus instrumentum, existentes personaliter eorum procurationis seu sindicatus causa in loco de Andorra, prope hospicium sive in hospicio Petri de la Mora, condom de Andorra, in quo curia seu vicarii dictarum Vallium

pro dominis episcopo Urgellensi et comite Fuxensi, iudex et alii officiales dictorum dominorum solent assidue hospitari et curiam tenere et unicuique ius et iusticiam reddere, prout ibi dictum fuit et assertum, ante presenciam seu conspectum venerabilium et discretorum Iohannis Vilar, de Ordineu, Petri Arman, de la Maçana, et Raimundi Sança, de Andorra, ecclesiarum vicariorum perpetuorum et curam animarum regentium in eisdem, tanquam coram publicis et auctenticis personis, et petierunt ab eisdem si prefati domini vicarii erant presentes in parrochia de Andorra pro curia tenenda. Qui responderunt quod non, immo erant absentes, non solum a dicta parrochia sed etiam a vallibus de Andorra. Et cum presencia ipsorum dominorum vicariorum, videlicet honorabilis Ferrarii de Perves, domicelli, vicarii pro dicto domino episcopo Urgellensi, et venerabilis Raimundi d'Ornach, vicarii pro dicto domino comite Fuxi dictarum Vallium seu pro nobili et potenti domina Elionore de Convenis, Dei gratia comitissa Ffuxi, nunc dictas Valles, ut asseritur, tenente et regente loco dicti domini comitis, comode de presenti habere non possent, infrascriptam appellacionem seu quandam papiri cedulam appellacionem infrascriptam in se continentem, in presencia predictarum autenticarum personarum ac mei, notarii infrascripti, et testium infrascriptorum legi et publicari requisiverunt et fecerunt ibidem, nominibus quibus supra, ac etiam appellarunt et apostolos petierunt et alias agerunt et dixerunt, prout in dicta papiri cedula continetur, offerentes paratos recipere apostolos, si sit aliquis qui, nomine et predictis vicariis seu curia, eis velit et possit eos tradere. Ffuerunt etiam ibidem protestati per presentem appellacionem predictis dominis vicariis presentarent et intimarent si copiam eorum habere de presenti comode possent sed quam citius copiam eorum habere comode potuerunt, eandem prefatis dominis vicariis dictarum Vallium pro dictis dominis episcopo Urgellensi et comite Fuxensi presentabunt, intimabunt et notificabunt, cuius quidem cedule tenor noscitur esse talis:

«Vos, venerabilis curia de Andorra pro reverendo in Christo patre et domino, domino episcopo Urgellensi, et nobile et potente viro, domino comite Fuxi, seu nobile domina Elionore de Convenis, comitissa Fuxi, que in dicta terra dominatur, fecistis et intulistis toto conamine hominibus universitatum vallium de Andorra, quorum procurator vel syndicus existit Raymundus Oliba, loci de Lorz, iniusticias et gravamina que secuntur:

Primo, est consuetudo in dictis Vallibus et in pluribus aliis locis circumvecinis eisdem, quod si est dissensio de vicino ad vicinum vel alias inter universitatem unius loci et universitatem alterius de antipeu vel de aliquo viero vel de aliqua clausura utrum debeat fieri vel prohiberi quod homines dictarum Vallium possunt concordare et convenire

adinvicem, alias quod aliqui assignandi per ipsas universitates iudicant inter eos de tali re auctoritate a vobis minime expectata; et nunc vos, curia supradicta, cum honore vestro loquendo, conamini punire talia facientes, non permitendo dictos homines uti suis consuetudinibus antiquis et per longum usum aprobatis.

Secundo, cum sit consuetudo per usum longissimum in dictis Vallibus aprobata quod in locis communibus, qui consueverunt vocari in vulgari *los comunals*, quilibet possit apradar et pratum appropriar et adaquar in tanta quantitate quanta placuerit hominibus vel maiori parti ipsorum universitatum dictarum Vallium; vos minus debite, loquendo cum debita reverencia, dictos homines punire vultis et conamini utentes iure suo seu consuetudine predicta.

Tertio, cum sit consuetudo antiquissima in dictis Vallibus quod cuilibet liceat aboygare et acortalare suum bestiare ac alia ademptivia recipere et habere in locis communibus ipsis hominibus dicte Vallis, et dicta cortalia, cum sunt facta, est licitum cuilibet vendere vel permutare vel alio quocumque titulo in alium transferre auctoritate propria et licencia dominorum non petita; vos minime iuste, reverentia vestra salva, prohibetis dictos homines dicta consuetudine uti, immo utentes conamini punire, quod facere, salva reverencia, non debetis.

Quarto, ut superius est dictum *et apradare et apastangare*, idest vendere pasca locorum communium et pretium convertere in utilitatem communis universsitatum, et carbonem facere in nemoribus communibus et convenire cum gentibus extraneis, quod possint carbonem facere et fustam et trabes abstrahere de dictis Vallibus, et precium ab eis recipere et in utilitatem communis convertere, et hec licencia dominorum nec alicuius petita, et possint ea vendere et transportare in alium; quod vos, honorabilis curia, honore vestro semper salvo, prohibetis ea per eosdem fieri minus iuste.

Quinto, cum de consuetudine antiqua sit in dictis Vallibus quod si fuerit contencio inter aliquos super aliqua via vel si videatur universitatibus per aliquod iter publicum alibi melius stare deberet quam in loco ubi est, quod de tali questione iudicant per se ipsos et mutant iter seu viam publicam de uno loco ad alium, et quod nunc vos, dicta honorabilis curia, super predictis prohibitis eosdem homines et non permititis dicta consuetudine eos uti, salva reverencia, minus iuste.

Sexto, quia de consuetudine aprobata in dictis Vallibus est ita quod iurati, qui annis singulis pro regendis negociis ipsarum universitatum creantur, cum habeant talliam levare ratione questie quam faciunt dominis seu alias consueverunt quemlibet singularem de dictis Vallibus compellere medio iuramento ad dicendum veritatem de hiis que habet ut

melius et iustius ipsa questia taxetur, et hoc licencia dominorum non quesita; et vos, dicta honorabilis curia, minus iuste, vestra reverencia semper salva, prohibetis eosdem, volendo eosdem compellere de premissis.

Item quod consuetudines superius dicte fuerunt et sunt in dictis Vallibus tantis et tam longis temporibus observate quod hominum memoria in contrarium non existit.

Item gravastis eosdem homines, loquendo cum reverencia ex iuris ordine non servato, quoniam pro eo quod ipsi et sui predecessores et singulares in multis et in pluribus ut universitas cum licencia universitatum locorum ipsarum Vallium possiderant paciffice predicta, ipsis non vocatis et non auditis super iure suo non debuistis privare, emparando eisdem et cruces ponendo in locis eis communibus et propriis per modum empare seu banumentum.

Item gravastis eosdem novo genere gravaminis quia cum in dicta Valle domini predicti consueverint tenere pro curia suos officiales, vocatos vicarios, et iudicem et, ultra illos, suos sagiones et notarios, qui stant ibidem pro iusticia facienda gentibus et pro conservando iure dominorum et puniendis malis que ibidem comituntur, vos tamen, venerabilis curia supradicta, in qualibet parrochia dictarum Vallium compelistis tres vel quatuor homines et aliquibus pluribus extorsitis ab eis iuramentum quod quererent et inquirerent per se ipsos si aliquis delinquerat criminaliter vel civiliter et quod ea vobis, dicte curie, nunciarent, et hoc, salva reverencia, minus iuste, et hec via est materia seminandi dissensions inter habitatores dictarum Vallium, quod unus vecinus alium habeat necessario accusare ad quod de iure non tenetur.

Quare ex predictis et aliis suis loco et tempore proponendis seu altero eorundem appareat dictas universitates et singulares de eis per vos, dictam honorabilem curiam, quamplurimum agravatos timeantque amplius in posterum agravari. Ideo a vobis, dicta honorabili curia, et vestris processibus factis et fiendis contra eosdem singulares et universitates dictarum Vallium in hiis scriptis, Raymundus Oliba, predictis nominibus dictarum universitatum et singularium de eisdem, provocat et appellat ad suos dominos supradictos, petens semel, secundo et tercio et vicibus iteratis et repetitis et in[s]tancia qua debet apostolos sibi tradi et exhiberi, alias protestatur quod non stat per eum qui eos recipiat sed per vos, dictam honorabilem curiam, qui exhibere seu tradere eidem recusatis, ponens bona et personas suorum principalium sub custodia et proteccionem dictorum dominorum suorum.

Et de predictis omnibus et singulis petiit eidem, nomine quo supra, fieri unum vel plura et tot quot voluerit publicum et publica instrumenta ad conservacionem sui iuris».

Qua quidem cedula predicta presentata ac mihi, notario infrascripto, tradita ac per me lecta et publicata, prefati syndici seu procuratores, nominibus quibus supra, de ipsius presentacione, lectura et publicacione et contentis in eadem ac de omnibus aliis et singulis supradictis petierunt et requisiverunt eis fieri et tradi unum vel plura publicum seu publica instrumenta, tot quot habere voluerint per me, notarium infrascriptum, in testimonium premissorum.

Quod fuit actum in dicto loco de Andorra, die et anno, indiccione et pontificatu in prima huius instrumenti linea contentis, presentibus ad hoc pro testibus specialiter vocatis et rogatis: Petro Beatriu, Berengario de Vilalosta, civibus civitatis Urgellensis, et Bartholomeo Punyol, de Podioceritano.

Postea vero, ipsa eadem die secunda mensis madii, anno, indiccione et pontificatu quibus supra, prefati syndici et procuratores accesserunt una mecum, notario, ad locum d'Encamp, et cum ibi fuerunt in porticu sive cimiterio ecclesie parrochialis dicti loci d'Encamp, ubi prefati domini vicarii seu curia solent pro iusticia facienda magis assidue, ut ibi dictum fuit, congregari, existentes ante presenciam seu coram venerabilibus et discretis Raymundo Sança, de Andorra, Petro Arman, de la Maçana, et Michele Parador, de Encamp, ecclesiarum vicariis perpetuis et curam animarum in eisdem regentibus, ac coram Petro de l'Areyn, sagione dictarum Vallium pro dicto domino comite Fuxi, tanquam coram publicis et auctenticis personis, in presenciam mei, notarii publici infrascripti, et testium subscriptorum, petierunt ab eisdem si prefati domini vicarii seu curia erant presentes in dicta parrochia de Encamp. Qui, respondentes, dixerunt quod dicti vicarii dictarum Vallium erant absentes, non solum a dicta parrochia de Encamp sed etiam a vallibus de Andorra predictis.

Qui quidem responsione sic facta, prefati procuratores ac syndici, nominibus quibus supra, in prefato loco, in absencia dictorum vicariorum, predictam papiri cedulam superius insertam et apellacionem predictam in se continentem presentarunt ac legi et publicari requisiverunt coram dictis auctenticis personis, cum copiam seu presenciam ipsorum dominorum vicariorum dictarum Vallium, ut dixerunt, comode de presenti habere non possent, per me notarium infrascriptum. Et ibidem appellarunt et apostolos petierunt et protestati fuerunt et alias dixerunt et fecerunt in effectum, prout superius continetur. Et fuit actum in dicto loco de Andorra per eosdem. Et de predictis presentacione, lectura et publicacione ac omnibus aliis et singulis supradictis in dicto loco de Encamp sic factis et dictis, prefati syndici et procuratores, nominibus supradictis, petierunt et requisiverunt eis fieri et tradi unum vel plura publicum seu publica

instrumenta illudque adiungi prefato presentacionis appellacionis instrumento per me, notarium publicum infrascriptum, presentibus ad hoc pro testibus specialiter vocatis et rogatis: Petro Cornet, Arnaldo Plaenç, loci de Cebís, diocesis Urgellensis, et Berengario de Vilalosta, predicto.

Et subsequenter, ipsa eadem die secunda mensis madii, anno, indiccione et pontificatu quibus supra, prefati syndici et procuratores una mecum, notario infrascripto, accesserunt ad locum de Canylleu, et cum fuissent in dicto loco, ante hospicium Raymundi Cela, de Canylleu, petierunt ab eodem Raymundo Cela, ibidem personaliter adinvento, si prefati domini Ferrarius de Perves et Raymundus d'Ornach, vicarii dictarum Vallium, erant in dicto suo hospicio, cum, ut ibi dictum fuit, dicti vicarii pro curia tenenda et iusticia reddenda solent hospitari. Qui respondit quod non, immo erant absentes de presenti a predicto loco et etiam, ut dixit, a Vallibus predictis. Et incontinenti, facta dicta responsione, prefati syndici et procuratores, in ausencia dictorum vicariorum, coram venerabilibus et discretis Guillelmo Canalyl, de Canylleu, Michaele Parador, de Encamp, Raymundo Sança, de Andorra, et Petro Arman, de la Maçana, ecclesiarum vicariis perpetuis et curam animarum in eisdem regentibus, ac coram Bernardo Solerii, sagione pro dicto domino Urgellensi [*episcopo*] dictarum Vallium, tanquam coram publicis et autenticis personis, in presencia mei, notarii, et testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum, dictam appellacionem seu papiri cedulam superius insertam presentarunt ac legi et publicari requisiverunt et fecerunt et ibidem appellarunt, apostolos petierunt et protestati fuerunt et alias dixerunt et fecerunt prout supra. Et de predictis omnibus et singulis petierunt et requisiverunt eis fieri et tradi, nominibus supradictis, publicum seu publica instrumenta eumque seu ea affigi prefatis instrumentis per me, notarium infrascriptum, presentibus ad hoc pro testibus specialiter vocatis et rogatis: Arnaldo Andorra, Arnaldo Ffarro, d'Aychs, diocesis Apamiarum, Petro Alassa, de civitate predicta, Berengario de Vilalosta predicto et Raymundo Cela, de Podioceritano.

Postmodum vero, die tertia mensis madii, anno predicto, indiccione et pontificatu supradictis, iamdicti Raymundus Oliba, Guillelmus Ricart et Iohannes Torres, procuratores ac syndici predictorum hominum et universitatum dictarum Vallium, existentes personaliter in loco de Ordineu coram prefatis Guillelmo Canahill, Iohanne Vilar et Petro Arman, ecclesiarum predictis vicariis, tanquam coram publicis et autenticis personis, petierunt ab eisdem si predicti domini vicarii dictarum Vallium pro dictis dominis episcopo Urgellensi et comite Fucxi erant presentes in parrochia de Ordineu de presenti. Qui, respondentes, dixerunt quod non, immo totaliter, ut dixerunt, erant absentes

a totis Vallibus predictis. Et incontinenti, habita dicta responsione, in dicto loco et etiam ante hospicium Petri de Soldevila, de Ordineu, in quo prefati domini vicarii et curia solent magis seu pluries hospitari et curiam tenere et iusticiam reddere querelantibus, ut ibi fuit assertum, coram prefatis auctenticis personis in absencia dictorum viccariorum, in presencia mei, notarii, et testium subscriptorum, prefati procuratores et syndici, nominibus quibus supra, per modum quem supra predictam appellacionem presentarunt inibi ac per me, eundem notarium, legi et publicari requisiverunt et fecerunt ac etiam appellarunt, apostolos petierunt et protestati fuerunt et alias agerunt et dixerunt, prout superius in aliis locis predictis fuit per eos dictum, petitum et requisitum. Et de predictis omnibus et singulis petierunt et requisiverunt eis fieri et tradi publicum seu publica instrumenta illudque seu illa annecti prefatis instrumentis per me, notarium infrascriptum, presentibus ad hec pro testibus specialiter vocatis et rogatis: discreto Petro de Soldevila, presbitero, Berengario de Vilalosta, predicto, ac Guillelmo de la Forga diocesis Appamiarum.

Et paulo post, ipsa eadem die tertia mensis madii, anno, indiccione et pontificatu predictis, prefati syndici et procuratores accesserunt una mecum, notario, ad locum de la Maçana, et ibidem, in presencia seu coram prefatis Guillelmo Canahill, Iohanne Vilar et Petro Arman, tanquam coram autenticis personis, existentes iuxta hospicium Petri Domènech, de Podioceritano, quod habet in dicto loco de la Maçana, petierunt ibidem a predictis autenticis personis si vicarii dictarum Vallium solent in dicto hospicio hospitari et curiam seu eorum consistorium tenere. Qui responderunt quod sit magis assidue. Et nichilominus quesiverunt ab eisdem si de presenti erant prefati vicarii in dicto hospicio presentes. Et, respondentes, dixerunt quod dicti vicarii erant absentes, non solum de presenti a dicto loco de la Maçana sed etiam a Vallibus predictis de Andorra. Quibus sic peractis, incontinenti, prefati procuratores et syndici, premissis nominibus, predictam papiri cedula, in absencia eorundem vicariorum, coram dictis autenticis personis, in presencia mei, notarii, et testium infrascriptorum, presentarunt ac per me, eundem notarium, legi et publicari requisiverunt et fecerunt in dicto loco ac etiam appellarunt, apostolos petierunt, requisiverunt et protestati fuerunt et alias facerunt et dixerunt, prout superius largius est dictum et expressatum. Et nichilominus fuerunt protestati quod ipsi, nominibus quibus supra, non intendunt aliquid dicere vel facere aut conficere, directe vel indirecte, in preiudicium appellacionis predictæ, immo persistunt et perseverant in eorum appellacione predicta et aliis appellacionibus antea, verbo vel scriptis, per ipsos, nominibus supradictis, vel altero eorundem factis occasione premissorum, ad prefatos dominum episcopum Urgellensem et comitem Fuxensem aut predictam dominam

comitissam, loco dicti domini comitis, vel interiectis, quibus per istam nec isti per illas iuri eorum seu quorum syndici et procuratores existunt minime valeat derogari. Et de predictis omnibus et singulis prefati syndici et procuratores petierunt et requisiverunt eis fieri et tradi publicum seu publica instrumenta in testimonium premissorum illudque seu illa affigi et adiungi prefatis aliis instrumentis per eos superius petitis et requisitis, presentibus ad hoc pro testibus ad hoc specialiter vocatis et rogatis: discreto Petro de Soldevila, presbitero. Berengario de Villalosta, predictis, et Petro de Tavernoles, de civitate Urgellensi predicta.

Acta fuerunt hec premissa omnia et singula in prefatis locis, diebus et anno, indiccione et pontificatu quibus supra, presentibus testibus supradictis.

(*Senyal*) Et ego, Martinus Santz, clericus coniugatus¹ de civitate Urgellensi, sacra apostolica auctoritate notarius, qui premissis omnibus et singulis dum sic ut premittitur agerentur, una cum prenomminatis testibus, presens fui eaque recepi et in hanc publicam formam rogatus et requisitus redegi et aliis arduis negociis occupatus scribi feci et meo signo, quo utor auctoritate predicta, clausi. Et constat mihi de supraposito in prima linea, ubi dicitur *nostri*, et de raso et smendato in IIII^a linea, ubi legitur *et discretorum*; constat etiam de supraposito in VIII^a linea, ubi dicitur *petierunt et alias agerunt et dixerunt prout in dicta papiri cedula continetur, offerentes se paratos recipere apostolos*; constat etiam de supraposito in ipsa octava linea, ubi dicitur *de presenti*, et de supraposito in XII^a linea, ubi legitur *in vulgari*, et de supraposito in XVII^a linea, ubi dicitur *cum*, et de supraposito in XXVI^a linea, ubi dicitur *iteratis et*, et etiam de supraposito in XXVIII^a linea, ubi dicitur *aliis*, et de supraposito in XXIX^a linea, ubi legitur *et rogatis*, et in XXXI^a linea de supraposito, *infrascripti*, et constat etiam de supraposito in XXXVII^a linea, ubi dicitur *ut*.

1. Probablement en lloc de tonsuratus.